Innst. S. nr. 115

(1999-2000)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Jan Petersen, Inge Lønning og Petter Løvik om tiltak for å styrke grunnskolens ungdomstrinn

Dokument nr. 8:7 (1999-2000)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

I dokumentet fremmes følgende forslag:

"1. Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag for Stortinget om omorganisering av grunnskolens ungdomstrinn, med sikte på å gi elevene gradvis større valgfrihet og større mulighet for faglig fordypning.
2. Stortinget ber Regjeringen endre forskriftene til opplæringsloven slik at valgfag kan telle med ved beregning av konkurransepoeng i forbindelse med opptak til videregående opplæring.
3. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å endre kompetansekravene for lærere på grunnskolens ungdomstrinn slik at lærere som underviser i teorifag skal ha minst ett års faglig fordypning i faget."

Forslagsstillerne viser til at det lenge har vært stor enighet om at grunnskolens ungdomstrinn har behov for reformer. Høyre mener det er både mulig og nødvendig å gjennomføre tiltak som kan gjøre ungdomsskolen mer meningsfull for langt flere elever enn i dag. Det må åpnes for større valgfrihet, med bedre muligheter for spesialisering og faglig fordypning. Mulighetene må gjelde både teoretiske og praktiske/estetiske fag, slik at alle elever får anledning til å trekke fordel av tilbudet. Spesialiseringen/fordypningen må også komme eleven til gode ved opptak til videregående skole. Valgfag må telle med ved fastsettelse av konkurransepoeng. Krav til at lærerne har det nødvendige faglige grunnlag i sine undervisningsfag, vil være et viktig bidrag til en nødvendig faglig styrking av ungdomstrinnet.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen viser til at det er bred enighet om at det er behov for særskilt satsing på ungdomstrinnet. Flere undersøkelser dokumenterer at mange elever finner skolen lite meningsfylt. Komiteen mener det er uakseptabelt at mange kjeder seg og finner skolen lite meningsfylt. Det kan likevel være grunn til å minne om at denne misnøyen gjelder et mindretall av elevene.

Komiteen viser til Budsjett-innst. S. nr. 12 (1999-2000) hvor flertallet viser til at det er helt nødvendig å satse på kvalitetsutvikling i grunnskolen og at innsatsen i denne omgang i hovedsak konsentreres om ungdomstrinnet. Komiteen viser til at det er bevilget økte midler til satsing på kompetanseutvikling for lærere på ungdomstrinnet og at det satses spesielt på forsøks- og utviklingsarbeid i forhold til utvikling av lærerrollen. Komiteen viser videre til at det er bevilget midler til forsøk med en annen fordeling av timeressurser i ungdomsskolen. Tildeling av timer skal i større grad knyttes til elevtall på hvert årstrinn slik at forskjell i lærertetthet mellom små og store klasser utjevnes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener ungdomstrinnet er den mest forsømte delen av utdanningssystemet. Det er på dette trinnet mistrivselen blant elevene er størst. Ungdomstrinnet ble skapt i spenningsfeltet mellom en akademisk tradisjon representert ved realskoen og en mer yrkesfaglig tradisjon. Arven fra den akademiske tradisjonen både når det gjelder måten å definere fag på og det pedagogiske har vært sterk. Disse medlemmer minner også om at ungdomstrinnet fra starten og fram til slutten av 80-tallet

hadde bestemmelser om minste timetall pr. klasse. Oversikter for inneværende skoleår viser med all tydelighet at ved bortfall av minste timetall har ressursinnsatsen pr. klasse blitt redusert kraftig.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til forslag både i Budsjett-innst. S. nr. 12 (1999-2000) og innstilling til Dokument nr. 8:71 (1998-1999), der dette medlem foreslår innføring av minstestandarder i form av minste timetall til hver klasse/skole.

Dette medlem viser også til Sosialistisk Venstrepartis forslag ved budsjettbehandlingen for 2000 der det ble foreslått en fireårig satsning på ungdomstrinnet med en ramme på 10 mrd. kroner. Dette medlem mener læreplanen gir godt rom for kreativitet og spennende utviklingsmuligheter også for ungdomstrinnet. Større lokal frihet til å organisere opplæringen kombinert med økte ressurser slik Sosialistisk Venstreparti har foreslått, vil være nødvendige tiltak for å føre ungdomstrinnet ut av den bakevja det er kommet i.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til forslagets punkt 1 om å omorganisere grunnskolens ungdomstrinn med sikte på å gi elevene gradvis større valgfrihet og større mulighet for faglig fordypning. Dagens læreplanverk oppmuntrer nettopp til en sterkere satsing på mangfold, valgfrihet, individuell tilpasning og fordypning. Flertallet mener at en viktig utfordring for skolen er å gjøre bruk av de muligheter til variert organisering som gis innenfor dagens regelverk.

Flertallet viser her til forskrift til opplæringsloven, gjeldende fra 1. august 1999, hvor det (til § 1-1) heter:

"a. Opplæringa skal til vanleg omfatte alle hovudmoment i læreplanane for faga. Når pedagogiske omsyn tilseier det, kan ein likevel, som ledd i det lokale arbeidet med læreplanane for faga, erstatte eller velje bort enkelte hovudmoment dersom opplæringa framleis er eigna til å nå dei felles måla for faga og måla for hovudtrinna.

b. Plasseringa av hovudmoment på klassetrinn er rettleiande, men ein er forplikta til å arbeide med dei i løpet av det hovudtrinnet hovudmomenta er lagde til, så langt hovudmomenta ikkje er valde bort i samsvar med reglane for bortval. ....

c. Det skal arbeidast mykje med temaorganisert opplæring og prosjektarbeid. Det Prinsipper og retningslinjer for opplæringa i grunnskolen seier om prosentdelar av tid som skal setjast av til dette, er rettleiande."

Flertallet mener dette gir læreren og skolen stor frihet i undervisningen mht. lærestoff og arbeidsmåter. Det er gitt større pedagogisk frihet på lokalt plan i bruk av læreplanene.

Flertallet vil peke på de mulighetene som ligger i dagens regelverk for variert organisering av undervisningen og muligheter til å realisere lokale initiativ. Dersom initiativene krever godkjent avvik fra gjeldende lov, kan forsøkshjemmelen i opplæringsloven tas i bruk. Gode erfaringer som blir gjort gjennom slike forsøk, vil kunne gi grunnlag for å vurdere endringer i lovverket slik at handlingsrommet i skolen kan utvides.

Flertallet vil understreke betydningen av at lærerne er motivert til å delta i dette arbeidet, og har i den sammenheng merket seg lærerorganisasjonenes vilje til endring som kom til uttrykk i forbindelse med drøftingene om forhandlingsansvaret.

Flertallet viser til at man tidligere hadde ulike former for organisatorisk differensiering som linjer og kursplaner. Disse modellene ble forlatt på grunn av de negative sidene ved slik differensiering. Det skapte uheldige skiller i elevflokken og det skapte stivbente organisasjonsformer. Flertallet viser til at det er undervisningen som skal differensieres og tilpasses den enkelte elev.

Flertallet viser også til at det skal settes i gang forsøk med karakterfrihet på ungdomstrinnet. Vurderingsformene er med på å styre arbeidsformen i skolen. Karakterer som vurderingsuttrykk er med på å sette fokus på de delene av læreplanen som karakterene måler.

Flertallet viser til forslagets punkt 2, hvor det foreslås at valgfag skal telle med ved beregning av konkurransepoeng i forbindelse med opptak til videregående opplæring. Det synes å være lite samsvar mellom vurderingsordningen i grunnskolen og en ordning der tilvalgsfag teller med ved opptak til videregående skole. Flertallet kan derfor ikke slutte seg til forslaget.

Når det gjelder forslaget om å endre kompetansekravet for lærere på grunnskolens ungdomstrinn, kan flertallet ikke slutte seg til dette. Flertallet er imidlertid enig om at det er behov for å styrke den faglige kompetanse. Det kan skje på ulike måter, så som muligheter for lønnet permisjon for å ta videreutdanning eller andre former for tiltak. Flertallet viser i den forbindelse til Budsjett-innst. S. nr. 12 (1999-2000) om økt satsing på etterutdanning for lærere og større lærertetthet/voksentetthet i skolen. Flertallet viser også til den forestående behandling av Lærerrekrutteringsmeldingen (St.meld. nr. 12 (1999-2000)).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre konstaterer at det er bred enighet i komiteen om at det er behov for særskilt satsing på ungdomstrinnet. Disse medlemmer må samtidig konstatere at flertallet viker tilbake for å treffe tiltak som kan være med på å avhjelpe problemene i ungdomsskolen. Etter disse medlemmers mening er det lite som tyder på at den vedtatte åpning for større lokal handlefrihet når det gjelder organiseringen - som disse partier støtter - er tilstrekkelig til å sikre at ungdomsskoleelever over hele landet kan benytte seg av muligheten til større valgfrihet og større faglig fordypning. Dette er et spørsmål som må finne sin løsning

som en nasjonal ordning, slik punkt 1 i forslaget legger opp til.

Disse medlemmer har merket seg at flertallet har følt behov for å uttrykke sin motstand mot organisatorisk differensiering, med linjedeling/kursplandeling som eksempler. Disse medlemmer ser det ikke som naturlig å gjeninnføre hverken linjedeling eller kursplandeling i ungdomsskolen, men finner ingen grunn til å avvise enhver form for organisatorisk differensiering, f.eks. i form av gruppedeling for kortere eller lengre tid. Etter disse medlemmers mening er det ikke en politisk oppgave å diktere eller forby mulige differensieringsformer eller arbeidsmåter i skolen. Målet om tilpasset undervisning forutsetter at skolen og lærerne gis mulighet til velge undervisnings- og differensieringsformer ut fra elevenes behov. Disse medlemmer har tillit til at skolen og lærerne vet å forvalte en slik handlefrihet på måter som gavner elevene.

Disse medlemmer ser ingen motstrid mellom vurderingsordningen i grunnskolen og en ordning der tilvalgsfag teller positivt med ved opptak til videregående skole, hvis det ikke er flertallets mer eller mindre "skjulte agenda" at elevenes innsats i grunnskolen skal være fullstendig uten interesse ved opptak til videregående skole. Et slikt ønske kan være med på å forklare flertallets ønske om forsøk med karakterfri ungdomsskole. Disse medlemmer mener at karakterer har langt flere positive sider enn bare å være et hjelpemiddel ved opptaket til videregående skole, men kan i denne sammenheng ikke se negative sider ved at den enkelte elev ved egeninnsats får anledning til å påvirke sine egne muligheter til å komme inn på ønsket linje. Disse medlemmer opprettholder punkt 2 i forslaget.

Disse medlemmer er glad for at flertallet er enig i at det er behov for å styrke den faglige kompetanse hos lærere i teorifag på ungdomstrinnet. Desto mer skuffende er det at flertallet også her vil nøye seg med et generelt ønske om at lærere bør oppmuntres til å ta utdannelse. Disse medlemmer er enig i at man kan oppnå positive resultater gjennom videreutdannelse og kompetanseheving for lærere, men skal dette monne forutsettes det en betydelig større satsing på dette område enn flertallet hittil har vært villig til. Disse medlemmer opprettholder derfor punkt 3, med den begrunnelse som er gitt i forslaget.

Disse medlemmer tar opp dokumentets forslag.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

1. Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag for Stortinget om omorganisering av grunnskolens ungdomstrinn, med sikte på å gi elevene gradvis større valgfrihet og større mulighet for faglig fordypning.
2. Stortinget ber Regjeringen endre forskriftene til opplæringsloven slik at valgfag kan telle med ved beregning av konkurransepoeng i forbindelse med opptak til videregående opplæring.
3. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om å endre kompetansekravene for lærere på grunnskolens ungdomstrinn slik at lærere som underviser i teorifag skal ha minst ett års faglig fordypning i faget.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til dokumentet og til det som står foran, og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 8:7 (1999-2000) - forslag fra stortingsrepresentantene Jan Petersen, Inge Lønning og Petter Løvik om tiltak for å styrke grunnskolens ungdomstrinn - avvises.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 22. februar 2000

Grete Knudsen	**Anneliese Dørum**	**Rune E. Kristiansen**
leder	ordfører	sekretær